

Tư tưởng Hồ Chí Minh về gia đình và xây dựng gia đình hạnh phúc

Nguyễn Hữu Long*, Nguyễn Văn Thập**

*Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh

** Trường Đại học Thể dục Thể thao Thành phố Hồ Chí Minh

Received: 24/10/2024; Accepted: 30/10/2024; Published: 4/11/2024

Abstract: Study and follow the respect, morality and ideology of Ho Chi Minh from simple, practical but meaningful things to each person's life. During his lifetime, President Ho Chi Minh affirmed: "Family is the nucleus of society". Uncle Ho said: "Family is the nucleus of society". "The nucleus of society is family" concept of family: "Family has old and new meanings, small and broad meanings. Building each family for a strong and happy country.

Keywords: Ho Chi Minh's thought; Family; Building; Happy.

1. Đặt vấn đề

Hồ Chí Minh – Một nhà cách mạng, nhà tư tưởng vĩ đại của Việt Nam (VN). Quá trình hoạt động cách mạng của Người đã giúp đất nước ta bước vào một kỷ nguyên mới: Độc lập - Tự do - Hạnh phúc. Tư tưởng của Người không chỉ có giá trị trong thời điểm đương đại mà cho cả mai sau. Tư tưởng cốt lõi của Hồ Chí Minh và cũng là mục tiêu xuyên suốt của cách mạng VN là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội (CNXH). Cùng với đó là một hệ thống những tư tưởng của Người về các lĩnh vực cụ thể khác đã trở thành một tài sản quý báu của dân tộc. Tư tưởng của Bác về gia đình là một trong số đó, có ý nghĩa rất lớn đối với việc xây dựng gia đình và cũng là góp phần vào sự nghiệp xây dựng xã hội, xây dựng đất nước VN xã hội chủ nghĩa.

Từ những tư tưởng của Bác về gia đình, Đảng ta đã vận dụng vào việc xây dựng gia đình hiện nay. Một số văn kiện tiêu biểu của Đảng Cộng sản VN về vấn đề xây dựng gia đình VN như: ngày 21/2/2005, Ban Bí thư Trung ương ra Chỉ thị số 49-CT/TW "Về xây dựng gia đình trong thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước". Gần đây nhất, Đại hội XIII (2021) của Đảng chỉ rõ cần phải khắc phục bệnh thành tích, bệnh hình thức trong xây dựng gia đình VN. Đồng thời, tập trung "phát triển hệ giá trị gia đình VN trong thời kỳ mới"; "thực hiện các chuẩn mực văn hóa gia đình VN ấm no, hạnh phúc, tiến bộ và văn minh". Thực hiện chủ trương của Đảng, ngày 30/12/2021, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 2238/QĐ-TTg "Phê duyệt Chiến lược phát triển gia đình VN đến năm 2030".

2. Nội dung nghiên cứu

Hồ Chí Minh sinh ra, lớn lên trong một gia đình nhà Nho yêu nước, kế thừa những truyền thống gia đình và rộng hơn là những truyền thống tốt đẹp của dân tộc; tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại của phương Đông và phương Tây; đặc biệt là Chủ nghĩa Mác - Lênin với những nội dung về gia đình đã trở thành những cơ sở lý luận hình thành nên tư tưởng Hồ Chí Minh về gia đình. Bên cạnh đó, sự hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh cũng xuất phát từ thực tiễn thời đại, thời cuộc khi nước ta nói riêng và các nước thuộc địa nói chung lâm vào cảnh nước mất, nhà tan bởi bị thực dân, đế quốc xâm lược, giày xéo. Cơ sở thực tiễn còn xuất phát từ chính gia đình Hồ Chí Minh với hình ảnh người cha yêu nước thương dân, người mẹ giàu đức hi sinh, hai anh chị cũng là những người vì nghĩa lớn hoạt động trong những phong trào yêu nước của dân tộc. Chính những điều đó là hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh về gia đình, vừa có yếu tố truyền thống nhưng cũng vừa có những yếu tố hiện đại, vừa có những cái riêng nhưng cũng chứa đựng cái chung.

2.1. Tư tưởng của Bác về gia đình

Khi bàn đến gia đình, Bác đã từng chỉ rõ: Gia đình có nghĩa cũ và nghĩa mới, nghĩa hẹp và nghĩa rộng. "Gia" là nhà. "Đình" là sân. Theo nghĩa cũ thì gia đình chỉ giới hạn hẹp hòi trong một cái nhà, cái sân. Nghĩa là chỉ lo cho cha mẹ, vợ con trong nhà mình ấm no yên ổn, ngoài ra ai nghèo khổ mặc ai. Như thế là ích kỷ, không tốt. Theo nghĩa mới thì gia đình rộng rãi hơn, tốt đẹp hơn. Thí dụ, những người cùng lao động trong một nhà máy, trong một cơ quan, trong một hợp tác xã... đều phải đoàn kết và thương yêu nhau như anh em trong một gia đình. Rộng ra nữa

là đồng bào cả nước đều là anh em trong một đại gia đình... *Nhiều điều phải lấy giá gương, Người trong một nước phải thương nhau cùng*. Rộng hơn nữa, chúng ta có đại gia đình XHCN: *Lộ là thân thích ruột rà, Công nông thế giới đều là anh em*". Bác cũng từng nói "Mỗi người chúng ta có hai gia đình: Gia đình riêng, nhỏ, và đại gia đình là Tổ quốc".

Trong những ngày hoạt động ở chiến khu Việt Bắc, Bác cũng từng nói: Chúng ta, ai cũng đều muốn có một gia đình ấm cúng. Người cách mạng là người giàu tình cảm, mà chính vì giàu tình cảm thì mới đi làm cách mạng, càng làm cách mạng lại càng quý trọng cuộc sống gia đình, chẳng qua vì chưa có điều kiện thuận lợi nên chưa thực hiện được, đành phải chịu đựng mà thôi.

Như vậy, Hồ Chí Minh quan niệm gia đình không chỉ với nghĩa hẹp là gia đình riêng với những người thân là máu mủ, ruột rà mà còn theo nghĩa rộng là Quê hương, Tổ quốc, thậm chí rộng hơn nữa là những người anh em trong phong trào cộng sản và công nhân quốc tế. Trong hoàn cảnh lịch sử bị thực dân, đế quốc xâm lược, đàn áp, Người ưu tiên những nhiệm vụ chung lên hàng đầu nên Bác dặn dò: "Gia đình to (là cả nước) và gia đình nhỏ: cái nào nặng, cái nào nhẹ? Người cách mạng chọn gia đình to. Vì người cách mạng biết nếu gia đình to bị áp bức, bóc lột thì gia đình nhỏ sẽ suy sụp, không phát triển được. Vì vậy, không thể bo bo giữ gia đình nhỏ mà không nghĩ đến gia đình to. Đây là cách hiểu xa thấy rộng. Phải hy sinh cái nhỏ cho cái lớn. Phải hy sinh cái riêng cho cái chung. Chữ tình, chữ hiếu, cũng phải hiểu một cách rộng và hiểu như thế mới là đúng". Tuy vậy, không có nghĩa là Người không coi trọng gia đình nhỏ, nhớ những ngày ở chiến khu Việt Bắc, Bác đã từng nói với các đồng chí xung quanh: Chúng ta, ai cũng đều muốn có một gia đình ấm cúng. Người cách mạng là người giàu tình cảm, mà chính vì giàu tình cảm thì mới đi làm cách mạng, càng làm cách mạng lại càng quý trọng cuộc sống gia đình, chẳng qua vì chưa có điều kiện thuận lợi nên chưa thực hiện được, đành phải chịu đựng mà thôi.

Với tư tưởng của Hồ Chí Minh về gia đình, chúng ta nhận thấy rằng: khi bàn đến gia đình ngoài việc Người luôn quan tâm đến tình thương yêu, quý trọng và trách nhiệm của các thành viên trong gia đình với nhau thì việc chúng ta cần quan tâm đến gia đình lớn hơn chính là đất nước, là dân tộc Việt Nam là vô cùng quan trọng. Mỗi chúng ta ngoài việc sống cho mình, cho gia đình thì cần phải biết nghĩ và sống cho

quê hương, cho Tổ quốc VN. Mỗi gia đình là một tế bào của xã hội và tế bào muốn phát triển rất cần một xã hội tốt đẹp, phồn vinh. Xây dựng đời sống ấm no cho mỗi gia đình là điều kiện cơ bản để xã hội phát triển tốt đẹp, phồn vinh.

2.2. Tư tưởng của Bác về xây dựng đời sống gia đình

Khi quan niệm về đời sống mới ở mỗi gia đình, Bác nói: "Trong một nhà: Phải trên thuận, dưới hoà, bỏ thói mẹ chồng hành hạ nàng dâu, di ghẻ ghét bỏ con chồng; ăn tiêu có kế hoạch, cưới hỏi, giỗ tết nên tiết kiệm, ăn ở sạch sẽ, thân mật và sẵn lòng giúp đỡ xóm giềng, gia đình hăng hái tham gia việc nước, ai ai cũng phải biết chữ". Từ đó, Bác đã kết luận: "Trong một nhà như thế thì nhất định phát đạt".

Giáo dục trong gia đình, theo Người là mỗi người nhắc nhở, dạy bảo nhau, các cụ phụ lão thi đua, đốc thúc con cháu tham gia mọi công việc, các cháu nhi đồng thi đua học hành và giúp đỡ người lớn, "vợ chưa biết thì chồng bảo, em chưa biết thì anh bảo, cha mẹ không biết thì con bảo". Bác nhắc nhở trong gia đình các bậc cha mẹ phải gương mẫu trước con em, trẻ em hay bắt chước cho nên các thầy giáo, cha mẹ đều phải gương mẫu từ lời nói đến việc làm. Điều đó thể hiện quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống gia đình vừa truyền thống, vừa tiến bộ, hiện đại.

Bên cạnh đó, Bác quan tâm vấn đề giáo dục gia đình theo nghĩa rộng hơn, cụ thể Bác nói: "Đã là đại gia đình, thì sự săn sóc, dạy dỗ cũng không chỉ nhằm làm cho con cháu mình khỏe và ngoan, mà phải cố gắng giúp đỡ cho tất cả các cháu đều ngoan và khỏe". Bác coi trọng việc giáo dục thế hệ trẻ, nhất là trách nhiệm của các bậc làm cha mẹ trong gia đình. Bác cho rằng: cha mẹ phải là tấm gương cho con cái để con cái học hỏi và noi theo. Bác rất yêu quý trẻ em "Trẻ em như búp trên cành. Biết ăn, biết ngủ, biết học hành là ngoan".

Học tập ở Người về xây dựng gia đình hạnh phúc đó chính là mỗi cá nhân trong cùng 1 gia đình phải luôn biết yêu thương, đùm bọc và đặc biệt là phải có trách nhiệm cùng nhau. Cha mẹ có trách nhiệm nuôi nấng, giáo dục con cái, con cái có trách nhiệm biết ơn, phụng dưỡng cha mẹ mình, anh chị em có trách nhiệm chăm sóc, bảo ban nhau,.. "Già yêu trẻ, trẻ kính già" là những lời dạy vô cùng sâu sắc, mang đậm tính đạo đức trong đời nhân xử thế. Vì thế, để mỗi người trong gia đình thấy rõ vai trò, trách nhiệm của mình thì việc tuyên truyền, giáo dục đóng vai

trò hết sức quan trọng. Phải làm sao để mỗi cá nhân được trang bị đầy đủ sự hiểu biết về gia đình, quyền và trách nhiệm liên quan đến gia đình và xây dựng gia đình,.. Các kiến thức này có thể được lồng ghép vào chương trình giáo dục theo từng cấp học hoặc theo từng độ tuổi trong các hoạt động khác nhau của đời sống thực tiễn.

2.3. Tư tưởng Bác về mối quan hệ giữa gia đình và xã hội

Hồ Chí Minh từng nói: “Quan tâm đến gia đình là đúng vì nhiều gia đình cộng lại mới thành xã hội, gia đình tốt thì xã hội mới tốt, xã hội tốt thì gia đình càng tốt hơn, hạt nhân của xã hội là gia đình. Chính vì vậy, muốn xây dựng CNXH là phải chú ý hạt nhân cho tốt”.

Thực tiễn cách mạng lúc bấy giờ cũng được Bác chỉ ra “Cuộc đấu tranh giành thống nhất đất nước hiện nay của đồng bào miền Nam và miền Bắc cũng là để cho gia đình chúng ta sum họp”. Bởi vì thế nên Bác mong muốn “Mọi gia đình đều đoàn kết cộng lại thành xã hội đại đoàn kết. Đại đoàn kết là sức mạnh vô địch của nhân dân ta trong công cuộc xây dựng thắng lợi CNXH ở miền Bắc và trong sự nghiệp đấu tranh thực hiện hòa bình thống nhất nước nhà”

Mỗi gia đình là hạt nhân, là tế bào của xã hội. Vì thế không tách rời gia đình với những vấn đề xã hội, đặc biệt là công tác phối hợp các lực lượng giáo dục: Gia đình – Nhà trường và xã hội được Người đặc biệt quan tâm. Trong thư ngày 31/10/1955, Bác viết: “Tôi cũng mong các gia đình liên lạc chặt chẽ với nhà trường, giúp đỡ nhà trường giáo dục và khuyến khích các em chăm chỉ học tập, sinh hoạt lành mạnh và hăng hái giúp ích nhân dân”. Bác “mong cha mẹ học trò hết sức giúp đỡ nhà trường trong việc giáo dục con em chúng ta cho có kết quả tốt đẹp”.

Mỗi gia đình là một tế bào của xã hội, đất nước muốn vững mạnh phải có những gia đình vững mạnh, đất nước muốn giàu có phải có những gia đình giàu có, đất nước muốn hạnh phúc phải có những gia đình hạnh phúc, ... Xây dựng đất nước trước hết phải xây dựng mỗi gia đình, đảm bảo sự phát triển bền vững, phồn vinh. Để xây dựng con người mới, nền văn hóa mới “tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” thì việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống trong gia đình là điều có ý nghĩa hết sức quan trọng.

Ở mỗi thời điểm khác nhau, chúng ta có thể có nhiều cách thức để kết hợp cá nhân, gia đình và xã hội nhằm tạo nên nguồn lực vững mạnh cho đất nước đúng theo tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh:

“Nhiều gia đình cộng lại mới thành xã hội. Xã hội tốt thì gia đình càng tốt; gia đình càng tốt thì xã hội mới tốt. Hạt nhân của xã hội là gia đình. Chính vì vậy muốn xây dựng CNXH thì phải chú ý hạt nhân cho tốt”.

3. Kết luận

Với Bác, gia đình của mỗi người có ý nghĩa hết sức quan trọng cho sự phát triển của mỗi cá nhân và cho toàn xã hội. Với Bác, một xã hội phát triển khi có những gia đình phát triển, một xã hội hạnh phúc khi có những gia đình hạnh phúc. Gia đình là tế bào của xã hội, ... Xây dựng gia đình hạnh phúc là nhiệm vụ của mỗi cá nhân đồng thời là trách nhiệm của toàn xã hội. Đất nước chỉ thực sự phát triển khi ở đó không còn những gia đình “thiếu ăn, thiếu mặc, ...”. Học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh không phải là những gì quá to tát mà học và làm theo những điều đơn giản nhưng hết sức thiết thực trong cuộc sống.

Ngày nay, đất nước đã phát triển hơn, đời sống của mỗi gia đình đều đã được nâng cao hơn nhưng những lời căn dặn của Bác - Chủ tịch Hồ Chí Minh kính yêu của chúng ta về gia đình và xây dựng hạnh phúc gia đình mãi mãi là những bài học đáng giá cho mỗi nhà, mỗi người. Nâng cao ý thức trách nhiệm và đảm bảo quyền lợi cho mỗi thành viên trong gia đình, xây dựng đời sống mỗi gia đình ấm no, hạnh phúc là điều kiện tiên quyết để xây dựng một xã hội công bằng, dân chủ và văn minh.

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Chí Minh (toàn tập - tập 1) (2011), NXBCTQG - Sự thật. Hà Nội
2. Ngô Công Hoàn (2015), *Giáo dục gia đình*, NXBGDVN. Hà Nội
3. Trần Minh Siêu (1995), *Những người thân trong gia đình Bác Hồ*, NXB Nghệ An. Nghệ An
4. <https://tapchilichsudang.vn/tu-tuong-ho-chi-minh-ve-gia-dinh-viet-nam-va-su-van-dung-cua-dang-trong-35-nam-doi-moi.html>
5. Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Nghị quyết Hội nghị lần thứ 9 Ban chấp hành trung ương Đảng khóa XI, Nghị quyết số 33-NQ/TW về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước*. NXB Chính trị Quốc gia. Hà Nội.
6. Lại Thị Thanh Bình (2020), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về quyền con người*. NXB Chính trị Quốc gia. Hà Nội.
7. Trung tâm từ điển học (2009), *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng